

Maddeyi, sadece enerjinin muayyen bir şekli olduğunu söyleyenler var. Hakikatte maddenin bir vücudu var mıdır? İslam âlimleri ve Bediüzzaman'ın bu konuda görüşü nedir?

A'yan-ı sabite konusu meseleye ışık tutar mahiyettedir.

A'yan: Bir şeyin zâtı, esası, özü ve mahiyeti mânasına gelen, aynı zamanda kesret mânasını ifade eden bir kelimedir. **Sabite** kelimesine izafe edilmesi ise, adem-i mutlaktan müberra olmasına delalet içindir.

Mukayyed Adem: Bir şeyin *a'yan-ı sabite* noktasından, yani Allah'ın ezeli ilminde ilmî bir vücut şeklinde var olduğu halde, henüz haricî bir varlık kazanamamış haline denir. Bu yokluk izafidir. Yani maddî ve kevnî âlemde olmayan bir şey, başka bir varlık sahasında bulunabilir. Mesela; Allah'ın ilminde ilmî bir vücut ile bulunduğu halde, haricî ve maddî âlemde olmayan bir şeye mutlak yok, denilemez.

Eşyanın ilm-i ilâhîdeki hallerine "**mahiyet**" denilir. Bu ilmî vücutlara Muhyiddin Arabî hazretleri âyan-ı sabite demiştir. İlmî vücutlar mahlûk değildirler, ancak kudret dairesine çıktıklarında mahlûk olurlar ve "**hakikat**" adını alırlar.

Buna göre, Allah'ın ilmindeki mahiyetler esmâ-i ilâhiyenin gölgeleri, ilim dairesinden kudret dairesine geçenler ise gölgelerin gölgeleridir.

Evet, her şeyin ve her mevcudun iki cephesi vardır. Birisi, mahiyet ve zâtı; diğeri ise, hariçteki vücudu ve suretidir. Her şeyin aslını ve esasını teşkil eden ise, zâtı ve mahiyetidir. Bu da Allah'ın ezeli ve sonsuz ilminde mevcuttur. Buna **vücut-u ilmî** de denir.

Şayet, Cenab-ı Hak, ezeli irade ve kudreti ile ilminde sabit olan bu mahiyetlere ve asıllara haricî bir vücut verirse, o zaman mahlûkat ve şehadet âlemine intikal etmiş olur. Yani eşya ilim dairesinden kudret dairesine çıkmış olur.

Varlıkların sağlamlık noktasında muhtelif mertebe ve dereceleri vardır. Varlıklar içinde en sağlam ve kararlı olan varlık, Allah'ın ezeli ve ebedî olan varlığıdır. Diğer bütün varlıklar Allah'ın varlığı yanında gayet zayıf, sönük ve gölge gibi kalıyor. Buna işaret etmek için bazı büyük evliyalar, istiğrak hali olarak, eşyanın varlığını ya inkâr etmişler ya da hayal derecesine indirmişler.

Ehl-i sünnet âlimleri ittifak ile "**Eşyanın hakikati sabittir.**" diye hükmetmişler ve madde âlemini kabul etmişlerdir. Üstad Hazretleri de Ehl-i sünnetin ittifak ile kabul ettiği "**Eşyanın hakikati sabittir**" fikrini aynen kabul ediyor.

Buraya kadar olan izahlar, eşya ve maddenin varlık sınıfından olduğunu ifade etmek içindir. Eşya ve maddenin var olduğu sabit olduktan sonra, "*Maddenin incelendiği en alt birimler nedir?*" sorusuna kısaca işaret edelim: Evet madde esir ve zerreden mürekkep bir şeydir.

Esir: Görülmeyen ve varlığı bütün ehl-i ilimce kabul edilen ve her tarafı kaplamış olan lâtif, rakik, seyyal ve akıcı bir maddedir. Elektrik, ışık ve hararetin yayılmasına vasıtalık da eder.

Radyo ve telsiz gibi haberleşme vasıtalarının maddesiz olarak dalga iletmesi mümkün değildir. Esirsiz ve maddesiz bir boşlukta dalgaların ilerlemesi hem akla hem de ilme aykırı bir durum olduğu için, esir maddesinin varlığı sabit olarak kabul edilmiştir.

Zerre: En küçük mânasına geliyor ki, maddenin en küçük yapı taşına verilen isimdir. Öyle ise zerre atom değil, maddenin en küçüğü ve en nihayeti ne ise odur. Bugün fen ilimleri maddenin derinliklerine indikçe, daha küçük maddeler olduğunu tesbit ediyorlar.

Atom: Atom, Yunanca atomos, bölünemez mânasına gelir. Atom, Yunanca eserlerden Arapçaya "**cüz-ü la yetecezza**" (*parçalanamaz*) diye tercüme edilmişti.

Bir kimyevî elementin bütün hususiyetlerini taşıyan en küçük parçacığdır. Gözle görülmesi imkânsız, çok küçük bir parçacıktır ve sadece taramalı tünel mikroskobu (*atomik kuvvet mikroskobu*) ile incelenebilir.

Bir atomda, **a** yapılı çekirdeği saran negatif yüklü bir (*elektron*) bulutu vardır. Çekirdek ise pozitif yüklü protonlar ve yüksüz nötronlardan meydana gelir. Atomdaki proton sayısı elektron sayısına eşit olduğunda atom elektrik olarak yüksüzdür. Elektron ve proton sayıları eşit değilse, bu parçacık iyon olarak adlandırılır. İyonlar oldukça kararsız yapılardır ve yüksek enerjilerinden kurtulmak için ortamdaki başka iyon ve atomlarla etkileşime girerler.

Zerre mefhumunun ilk defa *Cabir Bin Hayyan*'ın kullandığına dair kayıtlar bulunmaktadır. ...

Cabir, bölünemez sabit hareketsiz atom mefhumu yerine, hareket eden ve içi enerji dolu "**zerre**" mefhumunu kullandı. *Cabir*'in hareket eden ve birleşen (*reaksiyon veren / dönüşen*) **zerre** mefhumunu ortaya atması, insanoğlunun sonraki yüzyıllarda (*19. ve 20. yüzyıllarda*) atomla tanışmasını sağladı. İlim tarihçisi *Fuat Sezgin*'in sunduğu kaynaklarda, *Cabir* yaptığı çalışmalarla zerre denen atom ve atom gruplarının (*bileşik, molekül, iyonların*) ölçüye dayalı hareketlerini fark etmiş bunu "**ilmu'l-mîzân**" (*ölçü ilmi*) ıstılahı ile açıklamıştır.

Cabir, her taneciğın, taneciklerin birbirlerine olan tesirinin, hatta bütün insanî

---

duyguların matematik olarak ölçülebileceğini söylemiştir.

Cabir, zerrenin hareketliliği yanında parçalanabilirliğini ve enerjiden ibaret olduğu konusunu da ilk defa gündeme getiren kişidir. Bu konudaki sözü şöyledir:

"Madde yoğun enerjidir. Bu yüzden Yunan fizikçilerinin maddenin bölüne bölüne parçalanamaz en küçük bir parçayla son bulduğuna ve maddenin bu sayısız parçalanamayan kısımlardan meydana geldiğine dâir iddiaları yanlıştır. Onların parçalanamaz en küçük parça, yani atom olarak tâbir ettikleri bu eşya parçalanabilir ve bu parçalanma neticesi büyük bir enerji hâsıl olur. Bu öyle bir enerjidir ki, bir habbeciğin (taneciğin) bir şekilde parçalanması, Allah saklasın, Bağdat gibi büyük bir şehri yok edebilir."

Maddenin en nihayetinde bir enerji olduğu tezi daha tam netlik kazanmış değildir. Lakin öyle olmuş olsa bile, yukarıda ifade ettiğimiz gibi, mühim olan eşyanın varlığı ve sabit olmasıdır. Keyfiyetinin ne olduğunun o kadar da bir ehemmiyeti yoktur. O fen ilimlerinin sahasına girer.